

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

МОЧАН Тетяна Михайлівна

УДК 371.035.6 (09) (477.8)+371.0535.6

**ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НА ЗАКАРПАТТІ
(1919–1939 рр.)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Мукачівському державному університеті, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ЧЕПІЛЬ Марія Миронівна,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри педагогіки та
дошкільної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
БУТЕНКО Володимир Григорович,
Херсонський національний технічний університет,
завідувач кафедри державного управління,
педагогіки та психології;
кандидат педагогічних наук
ОРОНОВСЬКА Лариса Дмитрівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
доцент кафедри музикознавства, методики музичного
виховання та вокально-хорових дисциплін інституту
мистецтв.

Захист відбудеться 22 червня 2011 р. о 12³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: каб. 30 (зала засідань), вул. М. Кривоноса 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 21 травня 2011 року.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Ю. Й. Поліщук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідність розвитку естетичного виховання на сучасному етапі зумовлена умовами розвитку суспільства, коли загострюються суспільні суперечності, втрачаються загальнолюдські цінності, життєві ідеали, мають місце рецидиви аморальної поведінки молоді. Естетичне виховання повинно сприяти формуванню творчо активної особистості, здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне, досконале у житті, природі, мистецтві, жити і творити за законами краси. Такі процеси унеможливаються без осмислення та практичного використання надбань минулого, їх трансформації у сучасне суспільство.

Суттєві здобутки в естетичному вихованні учнівської молоді накопичені у полікультурному середовищі Закарпаття міжвоєнного періоду, оскільки зміна суспільно-політичної ситуації краю у цей час сприяла позитивним культурно-освітнім процесам, що виражалися у створенні низки інституцій (публічної школи рисунка, мистецьких шкіл і гуртків різних жанрів та ін.), діяльність яких була спрямована на естетичний розвиток школярів, збагачення їх естетичних поглядів шляхом запозичення надбань різних культур, виховання в дітей міжкультурної толерантності, злагоди. Із урахуванням історичних досягнень обґрунтовуються сучасні підходи до формування умінь розуміти і творити прекрасне.

Вихідні засади естетичного виховання відображені в Національній доктрині розвитку освіти, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури. Серед виховних завдань визначеної мети особливу роль відведено підвищенню базової культури, розвитку естетичних потреб і почуттів підростаючого покоління. Естетичне виховання спрямовується на розвиток в особистості ерудиції у галузі мистецтва (володіння системою елементарних мистецьких знань, понять, термінів, адекватне сприйняття художніх творів, творча діяльність у мистецькій сфері), здатності збагнути та виразити власне ставлення до мистецтва, уміння радіти як ознаки духовної зрілості.

Результати аналізу наукових досліджень питань естетичного виховання дали змогу з'ясувати, що ця проблема була і є предметом вітчизняної та зарубіжної історичної, філософської, психологічної й педагогічної науки. Теоретичні основи національного виховання, зокрема естетичного виховання як соціокультурного феномена, представлено у працях І. Беха, А. Бойко, В. Бутенка, С. Гончаренка, М. Євтуха, О. Ростовського, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Філософські проблеми естетичного виховання особистості дослідили В. Кудін, Л. Левчук, В. Мазепа, Ж. Маценко, О. Семашко та ін.; загальнопедагогічні та психологічні – Т. Аболіна, З. Белоусова, О. Дем'янчук, І.Зязюн, Л. Коваль, Л. Масол, Н. Миропольська та ін.

Проблеми полікультурної та глобальної освіти розкривають В. Бойченко, В. Болгаріна, І. Прокопенко. Вони доводять необхідність формування естетичних цінностей в умовах

полікультурного середовища, обґрунтовують шляхи реалізації у навчально-виховному процесі ідеї – через національну культуру до полікультурності.

В останні роки актуальні проблеми історії української педагогіки і виховання відображено у працях Т. Завгородньої, С. Золотухіної, Б. Ступарика, Ю. Руденка, І. Руснака. В історико-педагогічних дослідженнях Т. Беднаржової, В. Бедь, В. Гомонная, С. Жупанина, М. Зимомрі, В. Кеміня, М. Кляп, В. Росула, В. Сагарди частково розкрито проблему естетичного виховання учнів у полікультурному середовищі Закарпаття.

Розробка теоретико-методологічних засад естетичного виховання на сучасному етапі передбачає детальне об'єктивне вивчення надбань минулого. Однак системно і комплексно питання естетичного виховання на Закарпатті у 1919–1939 рр. не вивчалось. Актуальність окресленої проблеми, її недостатня теоретична розробленість зумовили вибір теми – “Естетичне виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі на Закарпатті (1919–1939 рр.)”.

Зв'язок роботи з науковими програмами і темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки і методики початкової освіти Мукачівського державного університету “Педагогічні проблеми навчання і виховання у системі неперервної освіти” (протокол № 1 від 28.08.2005р.). Тему роботи затверджено на засіданні Вченої ради Мукачівського державного університету (протокол № 8 від 26. 08. 2010 р.) та узгоджено у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 14 від 16. 06. 2010 р.)

Мета дослідження – на основі ретроспективного аналізу розвитку естетичного виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі Закарпаття визначити особливості його змісту та організації, окреслити перспективи творчої реалізації позитивних ідей у сучасних умовах.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. З'ясувати особливості розвитку естетичного виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі та конкретизувати зміст основних понять.

2. Обґрунтувати етапи розвитку естетичного виховання учнівської молоді Закарпаття міжвоєнного періоду (1919–1939 рр.) із визначенням суспільно-політичних чинників та провідних тенденцій.

3. Охарактеризувати зміст, структуру та організацію естетичного виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі Закарпаття у міжвоєнний період.

4. Виявити напрями творчої реалізації ідей досвіду естетичного виховання учнівської молоді Закарпаття у сучасних умовах.

Об'єкт дослідження – теорія і практика естетичного виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи естетичного виховання учнів народних і горожанських шкіл полікультурного середовища Закарпаття (1919–1939).

У процесі дослідження використано комплекс взаємодоповнюючих методів:

історико-педагогічний аналіз – для визначення об'єкта, предмета, мети й завдань роботи; *пошуково-бібліографічний* – з метою систематизації та узагальнення архівних, літературних джерел, рукописних видань; *інтерпретаційно-аналітичний* – що передбачав аналіз відповідної філософської, історичної, педагогічної літератури; *порівняльно-зіставний, хронологічний* – завдяки якому здійснено дослідження змісту естетичного виховання учнівської молоді, з'ясування основних тенденцій цього процесу; *теоретико-узагальнюючий* – для оцінки, інтерпретації, узагальнення теоретичного доробку і практичного досвіду українських педагогів Закарпаття.

Джерельна база дослідження: нормативно-правові документи, праці сучасних вітчизняних і зарубіжних авторів з питань естетичного виховання, дослідження у галузі історії педагогіки; навчальні плани, звіти, праці українських педагогів Закарпаття міжвоєнного періоду, що зберігаються у фондах Державного архіву Закарпатської області в Ужгороді та Берегові, Закарпатського краєзнавчого музею, а також наукова література Національної бібліотеки України імені В.Вернадського, Наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка НАН України і наукової бібліотеки Ужгородського національного університету.

Хронологічні межі дослідження охоплюють міжвоєнний період 1919–1939 рр., для якого характерними є кардинальні зміни у реалізації естетичного виховання на тлі суспільно-політичних, культурно-освітніх перемін краю. Нижня межа – вересень 1919 р. – обґрунтування мети і завдань естетичного виховання у нових суспільно-культурних умовах, створення можливостей для формування полікультурного середовища у зв'язку із приєднанням Закарпаття до Чехословаччини, верхня – згорання змісту і форм естетичного виховання із початком Другої світової війни.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає у тому, що в історико-педагогічній науці *вперше*

здійснено ретроспективний аналіз генезису естетичного виховання учнівської молоді в полікультурному просторі Закарпаття (1919–1939) та визначено його особливості (сприятливість суспільно-політичних та культурно-освітніх чинників для реалізації естетичного виховання; домінування духовного й морального компонентів у виховному процесі з формування естетичних цінностей; збагачення естетичних поглядів школярів знаннями про надбання різних культур; орієнтація на міжкультурну та міжетнічну толерантність і злагоду через різнобічну діяльність естетичного характеру);

обґрунтовано етапи розвитку теорії і практики естетичного виховання в краї міжвоєнного періоду (початковий (1919–1926 рр.) – визначення мети, завдань і змісту естетичного виховання;

основний (1927–1939 рр.) – удосконалення методичних засад виховної роботи з естетичного виховання, кожен з яких відображає генезис поняття “естетичне виховання” і позначений відповідними тенденціями;

*о*характеризовано *структуру* естетичного виховання (цільові, змістові, процесуальні компоненти та види естетичної діяльності); *зміст* (культурологічні знання міжетнічної та міжкультурної взаємодії, теоретичні аспекти формування естетичного ідеалу та цінностей), *форми* (виставки, гуртки, концерти, екскурсії, імпрези), *методи* (інсценізація, ілюстрування, декламування, імітація), *засоби* (музика, спів, природа, праця), *провідні чинники* естетичного виховання (соціально-економічний, суспільно-політичний, культурно-освітній), які виявляють їх національну приналежність;

виявлено напрями творчого використання досвіду естетичного виховання учнівської молоді у сучасних умовах (реалізація принципу культурологічного особистісно-орієнтованого навчання школярів, збагачення естетичних поглядів учнів через засвоєння культурних надбань різних народів, виховання у підростаючого покоління міжкультурної толерантності, взаєморозуміння, злагоди).

Подальшого розвитку набули положення і висновки щодо еволюції естетичного виховання та ефективності діяльності виховних інститутів.

До наукового обігу введено маловідомі та раніше невідомі архівні матеріали Державного архіву Закарпатської області в Ужгороді та Берегові, які розширюють уявлення про сутність змісту естетичного виховання учнів у полікультурному середовищі Закарпаття (Ф. 28, оп.1, спр. 3213, 3268, 4318; оп. 3, 29, 73, 142, 159, 212, 278, 411, 435, 436, 463).

Практичне значення дослідження полягає у написанні навчально-методичного посібника “Естетичне виховання підлітків у полікультурному просторі: історія, теорія, практика”, у якому розкрито шляхи реалізації естетичного виховання.

Теоретичні висновки й науково-методичні матеріали, розроблені у дисертації, можуть бути використані під час читання лекцій, у підготовці науково-методичних посібників, довідників з історії педагогіки та теорії виховання, а також у змісті курсів “Історія педагогіки”, “Теоретичні основи педагогіки”, “Порівняльна педагогіка”.

Основні результати дисертації **впроваджено** у практику навчального процесу Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка (довідка № 1167 від 20 вересня 2010 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 2891 від 25 жовтня 2010 р.), Мукачівської гімназії (довідка № 437 від 27 вересня 2010 р.), Мукачівської загальноосвітньої школи I – III ст. № 11 (довідка № 17 від 11 листопада 2010 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1257-33/02 від 24 листопада 2010 р.).

Вірогідність наукових положень і висновків дослідження забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, застосуванням комплексу методів, що доповнюють один одного, адекватних предмету, меті й завданням дослідження; використанням широкої джерельної бази; апробацією результатів дослідження та їх впровадженням у виховний процес сучасної ЗОШ I–III ступенів.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на конференціях: *міжнародних* – “Соціально-правовий захист дітей, позбавлених батьківської опіки” (Ужгород, 2005), “Соціально-правовий захист національних меншин в Україні і за рубежом” (Ужгород, 2006), “Зміст громадянської освіти і виховання: історія, реалії, перспективи” (Херсон, 2006), “Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном” (Горлівка, 2006), “Формування цінностей сучасної особистості” (Дрогобич, 2007), „Актуальні проблеми і перспективи трудової та професійної підготовки молоді” (Дрогобич, 2008), *всеукраїнських* – “Розвиток змісту освіти як історико-педагогічна проблема” (Чернівці, 2003), “Етнос. Культура. Нація” (Дрогобич, 2006), “Мовна освіта і мовленнєвий розвиток школярів в умовах поліетнічного середовища” (Мукачево, 2006), “Сучасні проблеми художньо-трудової підготовки вчителів: теорія, досвід, зміст і технології” (Дрогобич, 2006), “Удосконалення підготовки майбутнього педагога в контексті Болонської конвенції” (Мукачево, 2010), а також доповідалися на науково-методологічних семінарах, засіданнях кафедри педагогіки, звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2003–2007 рр.), Мукачівського державного університету (2007–2010 рр.).

Публікації. Результати дослідження відображено в 13 одноосібних публікаціях, з них: 1 навчально-методичний посібник, 11 статей у фахових науково-педагогічних виданнях, 1 – у збірнику наукових праць.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (441 позиція, з них – 34 архівні). Загальний обсяг дисертації – 243 сторінки, основний текст – 169 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, методи та джерельну базу роботи, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження основних положень дисертації.

У першому розділі – “Естетичне виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі як історико-педагогічна проблема” – представлено результати аналізу стану досліджуваної проблеми у вітчизняній і зарубіжній філософській, педагогічній і психологічній

літературі, визначено суспільно-політичні та культурно-освітні передумови естетичного виховання учнів у полікультурному середовищі Закарпаття у міжвоєнний період.

Аналітичний огляд джерельної бази дає підстави для констатації, що українськими і зарубіжними вченими накопичено велику кількість фактичного і теоретичного матеріалу щодо різноманітних аспектів полікультурності, особливостей середовища, його естетичної функції.

Результати дослідження шляхів вирішення проблеми естетичного виховання у працях вітчизняних і зарубіжних учених свідчать про неоднозначність позицій авторів щодо тлумачення дефініції “естетичне виховання”. Поняття “естетичне виховання” має цілу низку термінологічних еквівалентів і смислових синонімів, що говорить про певну етнопсихологічну самобутність і відмінність у різних народів. Дискусійними протягом тривалого часу були питання, пов’язані з походженням та сутністю естетичного виховання, визначенням його понятійно-термінологічного апарату й змісту.

На основі аналізу наукової літератури та власних наукових розвідок можна стверджувати, що естетичне виховання – це процес сприйняття та опанування особистістю всіх реалій оточуючого світу “за законами краси”, який впливає на формування естетичних і духовних потреб людини.

У контексті активних національних процесів початку ХХ ст. проблема естетичного виховання була предметом розгляду українських педагогів. Окремі аспекти естетичного виховання вивчали Л. Баїк, А. Вихрущ, Т. Завгородня, М. Євтух, Б. Мітюрова, Б. Ступарик, М. Чепіль. Низку наукових розвідок присвячено вивченню історії освіти і виховання на Закарпатті, зокрема питання змісту національного виховання на Закарпатті відображено у дисертаційних дослідженнях О. Бенци, М. Маляр, З. Нагачевської, Г. Розлуцької, Н. Сабат, В. Стинської, О. Фізеші, Я. Яціва та ін.

Під час дослідження змісту освіти й естетичного виховання учнівської молоді Закарпаття у 20–30-х роках ХХ ст. проаналізовано праці А. Бондаря, І. Ваната, В. Гомонная, А. Ігната, М. Макара, Р. Марцелюк, І. Небесника, В. Росула, Т. Росул, М. Токар, П. Ференца, П. Ходанича, А. Чуми, в яких ця проблема частково висвітлена.

Усебічний аналіз джерельних матеріалів дає підстави розглядати естетичне виховання в українській педагогіці як соціально-педагогічну проблему. Дослідження засвідчило взаємозумовленість процесу становлення освіти і культури майбутньої української держави та генезису естетичного виховання на конкретному історичному тлі. Серед основних чинників естетичного виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі Закарпаття міжвоєнного періоду можна визначити загальні закономірності розвитку суспільства, соціально-економічні й культурні обставини та вплив культурно-історичних процесів Наддніпрянської України та зарубіжжя, а це – етнонаціональне відродження, національне самоутвердження українців,

етнокультурна самостійність народу, існування парламентаризму, діяльність громадських організацій, усвідомлення високої національної місії, почуття громадянського обов'язку та ін.

Розвиток теорії та практики естетичного виховання на Закарпатті пов'язаний зі складними умовами формування громадянського суспільства Чехословаччини. Завдяки демократичному уряду і політиці національної терпимості утворилися сприятливі, але, водночас, і складні умови для становлення української культури, освіти і національного виховання. Аналіз джерельної бази засвідчує, що освіта та її складова – естетичне виховання – перебували під впливом різних політичних течій (москвофільство, українофільство, русинофільство), що певною мірою гальмувало реалізацію його потенційних можливостей. Шлях усвідомлення українцями своєї етнічної приналежності пролягав через звернення до тих сфер, які найяскравіше виявляють національний характер – історії, фольклору, мови, літератури, мистецтва тощо.

У дослідженні з'ясовано, що питання естетичного виховання активно розробляли українські педагоги Закарпаття у міжвоєнний період (Ф. Агій, Й. Бокшай, А. Волошин, Ю. Крупа, Н. Мураній, Й. Пешина та ін.). Необхідно зазначити, що естетичне виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі є важливою педагогічною проблемою, що потребує глибокого опрацювання, аналізу і подальшого вивчення.

У другому розділі – “Теоретичні основи естетичного виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі на Закарпатті (1919–1939 рр.)” – визначено предмет, функції естетичного виховання, його місце у змісті шкільної освіти; обґрунтовано етапи розвитку теорії і практики естетичного виховання в краї міжвоєнного періоду із з'ясуванням їх особливостей та провідних тенденцій.

Проблема естетичного виховання була наскрізною у творчій спадщині українських педагогів досліджуваного періоду. Вона розглядалася у взаємозв'язку та в контексті надбань вітчизняних і зарубіжних педагогів кінця XIX–початку XX ст. Предметом естетичного виховання визначено формування в особистості естетичного ставлення до дійсності і мистецтва, що сприяло виявленню талантів і обдарувань дітей та молоді, збагаченню їхніх художніх та естетичних смаків. Необхідною умовою цього процесу є свобода поглядів, прагнень зближення культур, довільне спілкування. Це помітно вплинуло на формування естетичних ідеалів та зростання інтересу до світової літератури, культури й мистецтва.

Естетичне виховання у полікультурному середовищі дає змогу посилити культурологічну функцію світосприйняття за допомогою локальних мистецьких реалій, орієнтуючи учнів на активне творче освоєння мистецтва рідного краю. Естетичне виховання школярів зумовлене рівнем їхнього загального розвитку. Культура школярів, їхня моральна зрілість, рівень їхніх інтелектуальних здібностей визначають ступінь естетично розвиненої особистості.

Культурно-просвітницька діяльність педагогів краю за характером і змістом роботи була прогресивним явищем, оскільки сприяла розвитку в учнів естетичного сприйняття, творчих здібностей, умінь діяти за “законами краси”, творити прекрасне в усіх сферах життєдіяльності; формуванню естетичних поглядів та смаків у полікультурному середовищі; вихованню гуманістичних якостей, інтересів та любові до життя в його різноманітних проявах; збагаченню змісту, форм і методів виховного процесу національним елементом, його науково-методичним забезпеченням; налагодженню творчих контактів між місцевими культурно-громадськими діячами та вихідцями з Наддніпрянської України й Галичини, їхній спільній праці на теренах Закарпаття, встановленню тісних зв’язків, пошуку шляхів співпраці між Східною і Західною Україною.

Результати наукового пошуку дали змогу виокремити два етапи розвитку теорії і практики естетичного виховання в краї міжвоєнного періоду, кожен з яких відображає генезис поняття “естетичне виховання” і позначений відповідними тенденціями.

Початковий етап – *визначення мети, завдань і змісту естетичного виховання (1919–1926 рр.)* – активізація наукових пошуків українських культурно-освітніх діячів Закарпаття, результатом яких стало обґрунтування дефініції “естетичне виховання” як педагогічного процесу, спрямованого на формування і розвиток естетичних почуттів, потреб сприймати, оцінювати прекрасне; твердження про єдність успадкованого і набутого у вихованні. Провідною тенденцією в умовах полікультурного середовища є впровадження ідеї правди, доброї волі, красивого і потворного, корисного і некорисного, естетичного і морального.

Основний етап – *удосконалення змісту і методичних аспектів виховної роботи з естетичного виховання (1927–1939 рр.)* – конкретизація дефініції “естетичне виховання”, її змісту і структурних компонентів, втілення їх у виховну практику; відкриття приватної Публічної школи рисунка в Ужгороді (1927 р.), мистецьких шкіл і гуртків різних жанрів, самодіяльних колективів; залучення до викладання предметів естетичного циклу в гімназіях, народних та горожанських (загальноосвітніх) школах краю відомих професійних художників, композиторів, майстрів народного мистецтва тощо; популяризація яскраво виражених національних форм концертного життя, їхньої тематики і репертуару; виникнення українського музично-драматичного театру з народно-побутовою тематикою і демократичним змістом; широке використання народних мелодій, народного мистецтва, фольклорних традицій в естетичному вихованні. З’ясовано, що основні етнодиференціальні засоби (рідна мова, словесна творчість, письменство, мистецтво) стали основою естетичного виховання. На цьому етапі широко використовуються різні форми, методи і засоби естетичного виховання учнівської молоді, пошук шляхів самостійного розв’язання його актуальних проблем, в основі яких домінувала українська ідея.

Аналіз творчого доробку і практичної діяльності педагогів свідчить, що естетичне виховання здійснювалося у процесі навчання та в позаурочний час. Насамперед, завдання естетичного

виховання систематично та цілеспрямовано реалізовувалися на уроках малювання, співів, ручної праці, мови, літератури у народних та горожанських школах (основних загальноосвітніх навчальних закладах краю). На уроках відбувалося спілкування з кращими зразками мистецтва та колективного обговорення пережитих вражень. Індивідуальні здібності учнів до різних видів естетичної діяльності розвивалися в гуртках, творчих колективах (хор, оркестр), клубах, фахових (спеціальних) школах, студіях, самодіяльних театрах тощо. Вчитель повинен був уміти організувати урок, реалізуючи, окрім дидактичної, естетичну функцію, тобто оцінити з естетичних позицій роботу учнів на уроці, а також власну діяльність.

Педагоги (Ф. Агій, В. Довгун, Ю. Крупа, Й. Пешина та ін.) вважали, що справжня краса людини проявляється у праці. На їх думку, будь-яке виявлення учнями майстерності позитивно впливає на виховання естетичного ставлення до дійсності. Обов'язковою умовою педагогічного використання праці є прояв школярами ініціативи, самодіяльності, творчості. Фізичні та творчі справи реалізують свою виховну морально-естетичну функцію лише за тієї умови, коли вони стимулює вихованців до творчої діяльності, формують в них сильні емоційні переживання. В уявленні дітей естетична цінність праці багато в чому визначається її суспільною корисною спрямованістю. Усвідомлення учнем значущості своїх дій для потреб людини стимулює його до відповідального підходу до справи.

Естетичне виховання у процесі продуктивної праці вимагає від учителя постійної уваги до характеру обробки тих речей, які виготовляють учні. Найбільш помітний вплив на естетичне виховання учнів мають роботи, пов'язані з декоративно-ужитковим мистецтвом, що сприяє художній освіті школярів.

Як показало дослідження, педагоги міжвоєнного періоду надавали перевагу духовному, моральному компоненту в естетичному вихованні, використанню форм і методів розвитку емоційно-чуттєвої, оціночної, творчої активності учнів. На основі зближення естетичного і морального відбувалося об'єднання дітей різних релігійних течій, вони вчилися терпимості, толерантності з урахуванням відмінностей вірувань, національних особливостей через прагнення до прекрасного. З позицій сьогодення можемо це трактувати як принцип культурологічного особистісно-орієнтованого навчання, що допомагає не лише створити власну систему духовних естетичних цінностей, а й забезпечує соціалізацію учнів, готує їх до життя в конкретно-історичному, полікультурному просторі.

У третьому розділі – “Організаційно-методичні аспекти естетичного виховання учнівської молоді на Закарпатті у 20–30-ті рр. ХХ ст.” – проаналізовано інститути, чинники, форми, методи і засоби естетичного виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі Закарпаття; визначено можливості творчого використання історичного досвіду естетичного виховання в сучасних умовах.

Важливе місце в естетичному вихованні учнівської молоді посідали родинний дім, школа, громада, культурно-освітні товариства. Суттєвою є роль соціальних інституцій, громадських і просвітницьких товариств, молодіжних організацій у розвитку потреби в естетичній діяльності, формуванні естетичних смаків. Педагоги вважали сім'ю найбільш значущим інститутом естетичного виховання, в умовах якого дитина вчиться спілкуванню, привчається бути чемною, ввічливою під час розмови, прагне вносити естетичні елементи у свій побут, житло, одяг, поведінку, працю, творчість тощо. Вони вважали, що розвивати потребу в естетичній діяльності треба змалку, а для формування здатності діяти “за законами краси” корисно розвивати творчі та художні здібності дітей. Важливо підтримувати прагнення дитини до малювання, співу, танцю, бажання самостійно зробити щось охайно, красиво, оберігати природу, допомагати людям.

Установлено, що батьки і родичі самовіддано підтримували діяльність учнівських гуртків, бібліотек, читалень, брали активну участь у релігійних і національних святах, виставах, імпрезах, концертах, приурочених до визначних дат. Свята сприймалися батьками, які красиво одягали дітей, насамперед у національний одяг, як можливість розвинути їх акторські, декламаторські, музичні таланти, збагатити естетичні погляди, навчити творити прекрасне із запозиченням надбань різних культур.

Вивчення джерельної бази свідчить, що естетичному вихованню сприяла освітньо-виховна робота культурно-освітніх установ (читальні “Просвіти”, гуртки Українського Педагогічного товариства (“Рідна Школа”), шкіл, церков, які відвідували представники багатьох національностей. Їх зусилля спрямовувалися на залучення учнівської молоді до збирання і виготовлення власних колекцій народного вбрання різних етносів, народних візерунків, організацію фахових шкіл, майстерень для навчання народним ремеслам та ін. В умовах полікультурності створювалися додаткові умови для розвитку естетичних почуттів на основі взаємообміну і взаємозбагачення здобутками національних культур.

У творчому доробку педагогів Закарпаття (Ю. Бортош, А. Буркацький, М. Гоєр, О. Пайкош та ін.) обґрунтовано роль природи, праці, художньої літератури, музики, співу, образотворчого мистецтва в естетичному вихованні учнівської молоді. Сприйняття та аналіз творів мистецтва навчали школярів розрізняти реальні добро і зло, красу і потворність, зображували учням життєві приклади – моделі поведінки, створювали можливість для засвоєння зразків людського спілкування, а вихователь повинен допомогти окреслити естетичні та моральні орієнтири.

З'ясовано, що естетичне виховання учнівської молоді у полікультурному середовищі Закарпаття у 20–30-ті роки ХХ ст. було ефективним за таких умов: створення позитивної естетичної атмосфери в полікультурному середовищі (розвиток національної культури, збагачення досвіду сімейного виховання, організація урочної та позаурочної виховної діяльності школи, розвиток позашкільних закладів, залучення до естетичного впливу на учнів

громадських організацій, церкви), розвиток культурологічних знань міжетнічної та міжкультурної взаємодії, ціннісних орієнтацій та особистісних якостей у процесі виховної роботи. Естетичний розвиток учнівської молоді здійснювався у напрямі художньо-просвітницької діяльності шляхом відвідування культурних закладів, церкви, з одного боку, та масової участі у гуртках художньої самодіяльності, у підготовці і проведенні виховних заходів – з іншого. Основні складові естетичного виховання школярів у міжвоєнний період представлені на рис. 1.

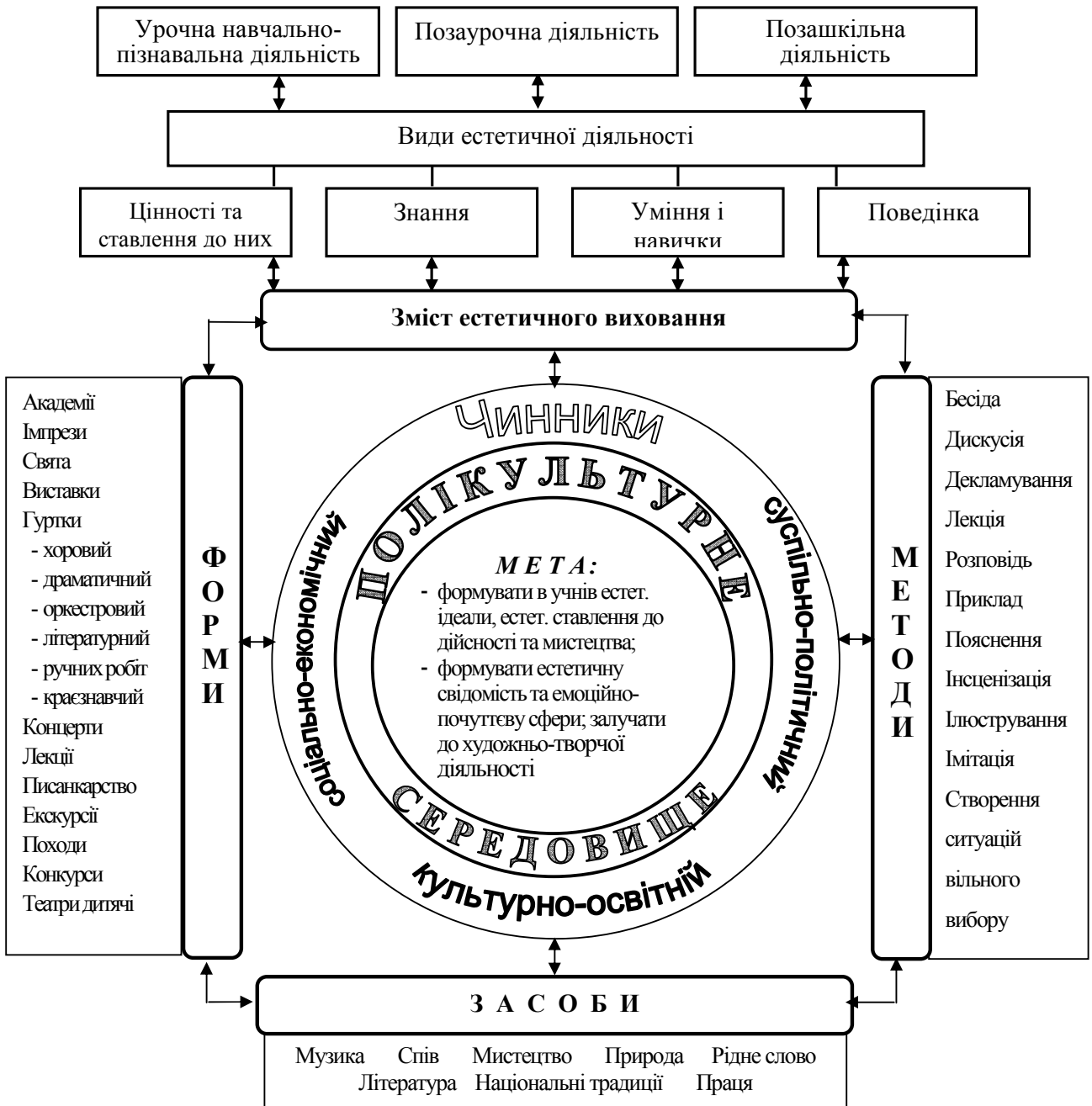

Рис. 1. Структура естетичного виховання українських школярів у полікультурному середовищі Закарпаття (1919–1939 рр.)

На рисунку відображено взаємозв'язок основних складових естетичного виховання (мета, зміст, методи, форми, засоби, чинники), які характеризують його цільові, змістові та процесуальні аспекти.

Поширеними формами виховної роботи були академії, імпрези, шкільні виставки, святкові концерти, драматичні аматорські гуртки, писанкарство, лекції, вечори, вистави, хоровий спів, гра в оркестрах, конкурси тощо. Дослідження показало, що естетичне виховання школярів на Закарпатті міжвоєнного періоду найчастіше представлено як частина організації вільного часу (дозвілля) учнівської молоді. Активна участь школярів у підготовці та проведенні вечорниць, толоки, відвідуванні богослужінь супроводжувалися піснею, одним з розповсюджених засобів формування естетичних цінностей особистості. Учителі прагнули навчити учнів розуміти прекрасне в житті, природі, літературному чи мистецькому творі.

З'ясовано, що педагоги використовували такі методи, як бесіда, виховання прикладом, дискусії, наслідування, участь у добродійній діяльності тощо. Основними засобами естетичного виховання українські педагоги краю вважали музику, співи, мистецтво, рідне слово, працю. Вчителі зосереджували увагу учнів на пізнанні свого внутрішнього світу, а отже, на використанні мистецтва як засобу духовного становлення від почуттєвого сприймання до осмислених творчих дій.

У нових соціально-політичних та економічних умовах сучасної дійсності виникають можливості для вдосконалення всієї системи освіти і виховання, яка передбачає внесення певних змін у зміст навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи і позашкільної освіти, з використанням кращих надбань української педагогічної думки в галузі естетичного виховання. Доведено доцільність створення у школі такої педагогічної атмосфери, яка б на основі пізнання та опанування багатокультурної спадщини краю, сприяла формуванню особистості, здатної до оцінювання власної діяльності, самостійного формування життєвої позиції, що ґрунтується на міцних моральних переконаннях, усвідомленні права на існування інших культур, залучення учнів до мистецтва, формування ціннісного ставлення до нього; розвиток інтересів, здібностей, творчої індивідуальності школярів у вільний час.

З метою наукового передбачення та прогнозування ефективної освітньої політики, основним завданням якої є всебічно розвинена особистість, свідомого громадянина та патріота своєї держави з високою культурою міжнаціональних взаємовідносин, необхідно враховувати особливості естетичного виховання учнівської молоді в полі культурному середовищі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає підстави для висновків та виокремлення можливостей творчого використання досвіду в сучасних умовах:

1. На підставі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури з'ясовано багатоаспектність та різноманітність трактувань поняття “естетичне виховання”, що є свідченням урахування етнічної та психологічної самобутності різних національних та релігійних груп під час визначення змісту даної дефініції. На сучасному етапі естетичне виховання розглядається як процес, спрямований на сприйняття та опанування особистістю всіх реалій оточуючого світу “за законами краси”, на формування естетичних і духовних потреб людини.

У міжвоєнний період естетичне виховання учнівської молоді на Закарпатті визначалося етнонаціональним відродженням, національним самоутвердженням українців, етнокультурною самостійністю народу, існуванням парламентаризму, діяльністю громадських організацій, усвідомленням високої національної місії, почуттям громадянського обов'язку та ін. Естетичне виховання учнів педагоги розглядали як фактор формування всебічно розвиненої особи майбутньої Української держави.

Освітні діячі брали активну участь у культурному процесі, який був пов'язаний з розбудовою змісту освіти відповідно до потреб української спільноти і соціокультурного середовища краю. Саме мова, словесна творчість і мистецтво як головні етнодиференціальні ознаки відіграли системно-організуючу функцію в естетичному вихованні школярів.

З'ясовано, що педагогічна, публіцистична, видавнича і виконавська діяльність культурно-освітніх діячів Закарпаття пронизана самовідданим служінням українському народові з урахуванням полікультурності краю, глибоким розумінням ролі виховного процесу у формуванні національно свідомого підростаючого покоління.

2. Естетичне виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі Закарпаття і міжвоєнний період характеризується низкою особливостей, якими є:

- сприятливість суспільно-політичних та культурно-освітніх чинників для реалізації естетичного виховання;
- домінування духовного й морального компонентів у виховному процесі з формування естетичних цінностей, що є свідченням рівня національної свідомості, культури народу, міжетнічного спілкування;
- збагачення естетичних поглядів школярів знаннями про надбання різних культур та їх особливості;
- орієнтація на міжкультурну та міжетнічну толерантність, взаєморозуміння і злагоду в процесі міжнаціональної співпраці.

3. Вивчення та узагальнення літератури дало можливість обґрунтувати етапи розвитку естетичного виховання в краї досліджуваного періоду: початковий – визначення мети, завдань і змісту естетичного виховання (1919–1926 рр.) – активізація наукових пошуків українських культурно-освітніх діячів краю, результатом яких стало обґрунтування дефініції “естетичне

виховання” як педагогічного процесу; твердження про єдність успадкованого і набутого у вихованні. Провідною тенденцією є впровадження ідеї правди, доброї волі, красивого і потворного, корисного і некорисного, естетичного і морального; основний – удосконалення методичних засад виховної роботи з естетичного виховання (1927–1939 рр.). Українська педагогічна думка була спрямована на розкриття змісту естетичного виховання як складної багаторівневої структури, основою якої є формування естетичної свідомості, розвиток емоційно-почуттєвої сфери й організація художньо-творчої діяльності учнівської молоді. Для даного етапу характерним є широке використання різних форм, методів і засобів естетичного виховання учнівської молоді, пошук шляхів самостійного розв’язання його актуальних проблем.

4. В історико-педагогічному доробку освітніх діячів Закарпаття міжвоєнного періоду розкрито зміст і завдання естетичного виховання школярів. У ієрархії цінностей виховання пріоритетними визнано поняття добра і краси. Естетичне виховання спрямовувалось на розвиток духовних та естетичних почуттів, які ґрунтуються на багатих культурних традиціях усіх національностей регіону. Завданнями естетичного виховання визначено формування естетичних цінностей, художніх смаків, порядності, творчості й фантазії, вміння передати своє враження, навчання учнів бачити прекрасне в житті, природі, вміти віднайти красу в літературному чи мистецькому творі, формування в учнівській молоді поняття “краса праці” у виробничій діяльності, у процесі освоєння природи, естетизації поведінки і побуту людини.

5. Освітні діячі Закарпаття, вихідці з Галичини і Наддніпрянської України, а також емігранти з Росії та інших держав зміцнювали міжкультурні зв’язки, вважали, що тільки врахування полікультурних особливостей краю, етнічних і психологічних особливостей учнів сприятиме естетичному вихованню. Полікультурне середовище Закарпаття – сукупність предметних та особистісних умов, а також відповідних уявлень та оцінювань, які складають межі засвоєного та прийнятого людиною соціокультурного досвіду. Його динаміка пов’язана як із соціальною орієнтацією, що зумовлює рухливість і варіативність естетичного оцінювання такого середовища в результаті різних видів діяльності, так і з особливостями переваг, потреб суб’єкта.

Естетичне виховання передбачає певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб і ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворювальної діяльності у мистецтві, праці, побуті, людських взаєминах. Через емоційне сприйняття образів мистецтва відбувається формування переконань, поглядів, які згодом стають основою поведінки учнів, їхньої громадської та суспільно корисної діяльності у полікультурному середовищі.

6. З’ясовано структуру естетичного виховання українських школярів у полікультурному середовищі Закарпаття, основними складовими якої є: цільовий, змістовий, процесуальний

компоненти, а також види естетичної діяльності, у яких формуються естетичні ідеали та цінності учнів. Процесуальний компонент представлений формами, методами та засобами естетичного виховання. Найбільш поширеними формами були шкільні виставки, академії, концерти, лекції-концерти, театральні гуртки, огляди хорових колективів і оркестрів, конкурси тощо, які проводились різноманітними товариствами з нагоди важливих подій історичного та національного значення і сприяли естетичному вихованню школярів. Зазначені форми реалізовували естетичні смаки, почуття і емоції, сприяли прояву власної творчості, активної практичної дії. У дослідженні проаналізовано методи (інсценізації, ілюстрування, імітації, виховання прикладом і на прикладі, дискусії, участь у добродійній діяльності), засоби (національні звичаї, спів, музичне, декоративно-ужиткове і сакральне мистецтво, рідне слово та ін).

7. Актуальним сьогодні є реалізація позитивних ідей естетичного виховання учнівської молоді. Доцільно звернути увагу на опанування учнями історії власного народу, формування уявлень про різноманітність культур і виховання шанобливого ставлення національних й етнічних меншин, їхніх звичаїв і традицій; співпраця і взаєморозуміння з представниками різних етнокультурних систем; виховання у підростаючого покоління міжкультурної толерантності, злагоди; наповнення відповідним змістом шкільних підручників.

Вивчення та врахування особливостей естетичного виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі в сучасних умовах необхідне для наукового передбачення та прогнозування динаміки національних освітніх процесів, що забезпечить можливість результативно коригувати форми і методи освітньої політики, основним завданням якої повинно бути виховання свідомих громадян і патріотів України з високою культурою міжнародних взаємовідносин, формування у молоді духовності, моральної, художньо-естетичної та трудової культури.

Проведене дослідження не претендує на всебічне розкриття всіх аспектів проблеми. Перспективними напрямками дослідження є питання естетичного виховання української молоді в гімназіях й учительських семінаріях Закарпаття в міжвоєнний період; естетичного виховання учнівської молоді у позаурочний час в умовах полікультурного середовища сучасної України; естетичного виховання учнів на уроках природничо-гуманітарного циклу у школах II–III ступенів.

Основний зміст дисертації відображені в таких публікаціях:

I. Статті в наукових фахових виданнях

1. Цибар Т. М. Місце естетичного виховання учнів у педагогічній концепції О.Духновича / Т. М. Цибар // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2003. – Вип. 177 : Педагогіка та психологія. – С. 201–205.

2. Цибар Т. М. Форми естетичного виховання підлітків у позакласній та позашкільній роботі на Закарпатті (1919–1939 рр.) / Т. М. Цибар // Джерела : науково-методичний вісник. – Івано-Франківськ, 2004. – № 3/4. – С. 139–142.

3. Цибар Т. М. Проблема підготовки учителя у творчій спадщині громадсько-освітніх діячів Закарпаття / Т. М. Цибар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2005. – Вип. 8. – С. 215–216.

4. Цибар Т. М. Гуманістична сутність естетичного виховання / Т. М. Цибар // Молодь і ринок. – 2006. – № 5 (20). – С. 101–104.

5. Цибар Т. М. Естетичне виховання підлітків у контексті культурно-освітнього життя Закарпаття (1919–1939 рр.) / Т. М. Цибар // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2006. – № 7. – С. 150–154

6. Цибар Т. М. Психолого-педагогічні аспекти естетичного виховання підлітків на уроках і в позаурочний час / Т. М. Цибар // Молодь і ринок. – 2007. – № 9 (32). – С. 121–124.

7. Цибар Т. М. Роль праці в естетичному вихованні підлітків (історико-педагогічний аспект) / Т. М. Цибар // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2007. – Вип. 300 : Педагогіка та психологія. – С. 172–180.

8. Цибар Т. М. Естетичне виховання учнівської молоді на уроках образотворчого мистецтва / Т. М. Цибар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2007. – Вип. 11. – С. 155–156.

9. Цибар Т. М. Мова як чинник естетичного виховання підлітків у полікультурному середовищі на Закарпатті (1919–1939 рр.) / Т. М. Цибар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2007. – Вип. 12. – С. 77–78.

10. Цибар Т. М. Формування естетичної культури підлітків у процесі трудової діяльності / Т. М. Цибар // Молодь і ринок. – 2009. – №1 (48). – С. 100–103.

11. Мочан Т.М. Естетичне виховання учнівської молоді у процесі творчої діяльності / Т. М. Мочан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 20. – С. 86–88.

II. Навчально-методичні посібники

12. Цибар Т. М. Естетичне виховання підлітків у полікультурному просторі: історія, теорія, практика : навч.-метод. посібник. – Мукачево : Карпатська вежа, 2007. – 56 с.

III. Матеріали науково-практичних конференцій

13. Цибар Т. М. Естетичне виховання підлітків засобами мистецтва в полікультурному середовищі на Закарпатті (1919–1939 рр.) / Т. М. Цибар // Зміст громадянської освіти і виховання:

історія, реалії, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Херсон, 14–15 вересня 2006 р.)
// Педагогічний альманах : зб. наук. праць. – К. ; Херсон, 2006. – С. 205–210.

АНОТАЦІЯ

Мочан Т.М. Естетичне виховання учнівської молоді в полікультурному середовищі на Закарпатті (1919–1939 рр.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2011.

У дисертації на основі вивчення зарубіжних і вітчизняних психолого-педагогічних та архівних джерел здійснено ретроспективний аналіз генезису естетичного виховання учнівської молоді у полікультурному просторі Закарпаття міжвоєнного періоду. Виділено два етапи генезису теорії і практики естетичного виховання: початковий (1919–1926) – визначення мети, завдань і змісту; основний (1927–1939) – удосконалення методичних засад. Висвітлено зміст, форми, методи і засоби естетичного виховання учнівської молоді.

Визначено можливості творчого застосування історичного досвіду розвитку естетичного виховання в сучасних умовах. Доведено доцільність реалізації у навчальних закладах принципу культурологічного особистісно-орієнтованого навчання, формування у школярів естетичних поглядів шляхом запозичення надбань різних культур, виховання міжкультурної толерантності та злагоди.

Ключові слова: естетичне виховання, учнівська молодь, полікультурність, міжвоєнний період, Закарпаття.

Мочан Т.М. Эстетическое воспитание ученической молодежи в поликультурной среде Закарпатья (1919–1939 гг.). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2011.

В диссертации на основании изучения зарубежных и отечественных психолого-педагогических и архивных материалов осуществлен ретроспективный анализ генезиса эстетического воспитания учащейся молодежи в поликультурной среде Закарпатья междувоенного периода. Выделено два этапа генезиса теории и практики эстетического воспитания: начальный (1919–1926) – определение цели, задач и содержание; главный (1927–1939) – совершенствование методических оснований. Раскрыто содержание, формы, методы и средства эстетического воспитания учащейся молодежи.

В работе раскрыты социально-экономические и культурно-образовательные предпосылки и тенденции развития проблемы эстетического воспитания в Закарпатье на протяжении 1919–1939 гг. В исследуемый период в регионе сложились благоприятные условия для развития теории и практики эстетического воспитания. Определяющим фактором этого процесса было влияние культурно-исторических процессов Западной Европы и Надднепрянской Украины. Эстетическое воспитание было связано с развитием будущего государства и происходило на конкретном социально-политическом фоне. Украинские педагоги принимали активное участие в культурном процессе, связанном с борьбой за утверждение национальной самосознательности, реорганизацией содержания образования в соответствии с потребностями украинской общественности и социокультурной среды края. Именно язык, словесное творчество и искусство как главные этнодифференцирующие признаки реализовали системно-организующую функцию в эстетическом воспитании ученической молодежи.

Украинская педагогическая мысль Закарпатья исследуемого периода обосновывает содержание эстетического воспитания как сложной многоуровневой структуры, основой которой является эстетическое сознание, эмоционально-чувственная сфера и художественно-творческая деятельность школьников.

В иерархии ценностей эстетического воспитания приоритетными есть понятия доброты и красоты. Эстетическое воспитание направлено на развитие духовных и эстетических чувств и способностей. Целью эстетического воспитания считают формирование общечеловеческих эстетических ценностей, художественного вкуса, порядочности, терпеливости, творчества и фантазии, умения обнаружить красоту в произведениях искусства, формировать у школьников ощущение красоты труда, производственной деятельности в процессе освоения природы, эстетизации поведения и быта человека. Специфика эстетического воспитания в поликультурной среде Закарпатья дает возможность выделить такие его функции: социальную, рекреационную, ценностно-ориентационную, регулятивную.

Педагоги Закарпатья отстаивали мысль, что в эстетическом воспитании необходимо учитывать этнопсихологические особенности ребенка и поликультурной среды, которую воспринимали как совокупность предметных и личностных условий, а также соответственных представлений и оценок, составляющих “зону” освоенного и принятого человеком социокультурного опыта. Ее динамика связана как с социальной ориентацией, так и с особенностями преимуществ, потребностей субъекта.

В исследуемый период наиболее распространенными формами эстетического воспитания учащихся были школьные выставки, академии, концерты, театральные кружки, осмотр хоровых коллективов и оркестров, конкурсы и др., осуществляемых разнообразными объединениями,

приуроченные к важным событиям исторического и национального значения и способствующие эстетическому воспитанию.

В диссертации проанализированы методы (беседа, воспитание на примере, подражание, участие в благотворительной деятельности), средства (музыка, пение, искусство, родное слово, труд, национальные обычаи и традиции).

Определены возможности творческого использования исторического опыта развития эстетического воспитания в современных условиях. Доказано целесообразность реализации в учебных заведениях принципа культурологического личностно-ориентированного обучения, формирование у школьников эстетической позиции путем заимствования достояний различных культур, воспитание межкультурной толерантности и согласия.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, учащаяся молодежь, поликультурность, межвоенный период, Закарпатье.

Mochan T.M. Aesthetic education of the pupils' youth in the polycultural environment of Transcarpathia (1919–1939). – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of pedagogical sciences 13.00.01 – general pedagogy and history of pedagogy. – Ternopil Vladimir Gnatuk National Pedagogical University, Ternopol, 2011.

Restjpective analysis of genesis of learning youth aesthetic education of polycultural space of interwar period Transcarpathia is carried out in the dissertation on the basis of foreign and home psychological-pedagogical and files sources. Two stages of development of theory and practice of aesthetic education are marked off: the first one (1919–1926) – the definition of the aim, tasks and essence; the second stage (1927–1939) – is the improvement of methodical principles. The essence, forms, methods and means of aesthetic education of learning youth are elucidated.

The possibilities of creative implementation of historical experience of aesthetic education development in modern conditions are determined. The expediency of realization the principle of culturological personality-oriented education, the formation of pupils' aesthetic opinions by means of borrowing different cultures' heritage, the education of intercultural tolerance and agreement has been proved.

Key words: aesthetic education, learning youth, polyculture, interwar period, Transcarpathia.

Підписано до друку 12.05.2011 р. Формат 60x90/16

Папір друкарський. Друк RESO.

Ум. друк. арк. 0,9.

Наклад 100 примірників. Зам. № 30

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2